

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
ממורינו ראש הישיבה הגאון ר' ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

תאוות הכבוד - שורש כל המידות הרעות

עצמו, ירצה בהצלחת חבריו כשם שרוצה בהצלחתו שלו, אזי יוכל להתגבר על מידת הכעס. משום שכבודו יהיה פחות חשוב בעיניו.

הבאנו בעבר את דברי הגרא"מ שך זצ"ל בשנת תשמ"ט, שהביא את דברי חז"ל (בראשית רבה כ"ז, ח') לגבי קין והבל שחלקו ביניהם את העולם: זה נטל כל הקרקעות וזה את כל המיטלטלין. לאחר מכן האחד לא הסכים לשני להיות על הקרקע שלו, והשני לא הרשה לו ללבוש את הבגדים השייכים לו. "דין אמר חלוץ, ודין אמר פרח, מתוך כך ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו".

ותמה אז מרן הגרא"מ בשער בת רבים, דלכאורה יפלא עד מאד מה היה הוויכוח בין קין להבל, הלא בכל העולם כולו היו ארבעה אנשים בלבד ולא חסר להם ולא כלום, וכי מה היה גורע לאחד אם השני היה נוטל פיסת קרקע לעמוד עליה ומה גרע לשני אם הראשון היה לוקח מעט צמר ללבשו, הן כל השאר שייך לו על כל פני תבל ומלואה ואף לו יחיה אלף שנים לא יספיק להשתמש בכל מה שיש בבריאה, ובכל זאת האחד אמר לשני 'פרח' והשני אמר לראשון 'חלוץ', ולמה, משום שזה שלי, ואם זה שלי זה לא אמור להיות אצלך...

תאוות הכבוד גוררת כל העוונות והתאוות

אף במסילת ישרים מצינו שכתב (פי"א): "הכבוד הוא הדוחק את לב האדם יותר מכל התשוקות והחמדות שבעולם, ולולי זה כבר היה האדם מתרצה לאכול מה שיוכל, ללבוש מה שיכסה ערותו, ולשכון בבית שתסתירהו מן הפגעים והיתה פרנסתו קלה עליו ולא היה צריך להתיגע להעשיר כלל".

והדברים לכאן ב"ב, דבשלמא לגבי תאוות הממון יתכן שהאדם רוצה להרבות לעצמו כסף וזהב בכדי להרגיש חשוב ובר מעלה, אך כיצד יתכן שכל המשיכה אחר הנאות העולם כגון אוכל טוב וכדו' נובעת רק מתאוות הכבוד, והרי יש לאדם הנאה מעצם הדבר גם בלי קשר לכבודו.

המוכרח מזה, שאילולא תאוות הכבוד היה די לו לאדם לאכול לשובע נפשו ולא היה מרגיש דחף גדול כל כך למלא את תאוות בטנו, מה לו אם ישבע בדרך זו ומה לו אם ישבע בדרך אחרת, וכל הסיבה שהוא רודף אחרי תענוגי המאכל היא בכדי להרגיש כלפי עצמו - 'איך האב', יש לי כדי סיפוקי, אני שולט ורצוני מתממש כפי שאני רוצה שיהיה. זהו הגורם לו לתאוות האכילה ולשאר הנאות העולם.

[במאמר המוסגר יש לציין את מה שאמר בעל האמרי אמת ז"ע על עצמו בדרך צחות, שתמיד הסתפק איזו תאוה גדולה יותר, תאוות הכבוד או תאוות האכילה, והנה כאשר הכתירו אותו החסידים עליהם כאדמו"ר נפשט ספיקו מיד בשבת הראשונה, הביאו לפניו דג גדול, והוא במקום לאכול חתיכה הראויה להתכבד נאלץ לקחת כמלוא הנימא ולחלק את כל שאר לחסידים. הרי שתאוות הכבוד גדולה מתאוות האכילה....].

חיי האדם שלווים יותר כשאין בו תאוות הכבוד

ישנו מעשה במרן החפץ חיים, שבצעירותו צעד במשעול צר ולמולו הופיע אחד מהשרים הנכבדים. ירד החפץ חיים מן הדרך ופינה את המדרכה לאותו שר. שאל השר את החפץ חיים, מדוע אני עדיף ממך, ומיד כשראית אותי פינית את הדרך לנגדי. השיב לו הח"ח, כך אני רגיל, דרכי בחיים היא תמיד לוותר לאחרים, בכל מצב שלא יהיה. התפעל השר, הגיב ואמר: אם כך, אין לי ספק שתזכה להאריך ימים.

פרק ב' משנה ט"ו. "רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך ואל תהי נוח לכעוס" וכו'.

הכעס מתעורר משום שחסר בכבוד חברו

משמע מלשון המשנה שיש קשר בין הכעס לכבוד חברו, ובפירושו רש"י על המשנה כתב: "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך - אימתי, בזמן שלא תהא נוח לכעוס". ומבואר בדבריו שאדם שמכבד את חברו ממילא לא יהיה נוח לכעוס עליו, וצריך באור מה הקשר בין הדברים, והלא יתכן שאדם מכבד מאד את חבריו, אך כשהם ירגיזו אותו הוא יכעס עליהם, ומדוע מידת הכעס סותרת לכבוד חברו.

אמנם לכשתבונן מה מביא את האדם לידי כעס נראה שלא המעשה שנעשה לו הרגיז אותו, אלא הפגיעה בכבודו. ניקח לדוגמא, אדם הולך ברחוב, מעליו עוברת ציפור ומטנפת את בגדיו. האם יהיה לו כעס עליה? פשוט וברור שלא יכעס כלל, למרות הכאב והצער שנגרמו לו. אך אם יהיה זה חברו שמחוסר התבוננותו בדרך נשפכה לו המכולה על בגדיו - הכעס יהיה גדול. ואם לאחר מכן הוא גם ישכח להתנצל על המקרה - אין לתאר גודל העצבים שיתעוררו לו כלפיו.

וכאן מתעוררת התמיהה: מה ההבדל מיהו המלכלך, הרי בשני המקרים נהרסו הבגדים באותה מידה, וכמו"כ מה ההבדל אם הוא התנצל על כך או לא. אין זאת אלא משום שהאדם לא כועס על כך שבגדיו התלכלכו, אלא על מה שכבודו נפגם ועל אותו אדם שלא כ"כ החשיב אותו והעז לכללך מחוסר התבוננות, ואפי' לא התנצל. זה הגורם היחיד לכעס.

אפילו בחינוך ילדים, כאשר הורים באים בטענות על בנם באף ובחמה, כמעט תמיד משפט הסיום הוא "והרי אמרתי לך שלא..." הוי אומר, שהתעוררות העצבים אינה באה על עצם הפעולה שעשה הילד, אלא על הפגיעה בכבודם של ההורים שילדם המרה את פיהם, וזהו עיקר מה שנוגע לליבם.

ועל כך אומרת המשנה "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". הרמב"ן עה"ת כתב ש"ואהבת לרעך כמוך" אי"ז כפשוטו שעל האדם לאהוב את חברו כמו שאוהב את עצמו. משום שזה בלתי אפשרי בעליל, האדם נולד עם טבע שיש בו אהבה אמיתית לגופו יותר מלכולם, ואף הלכה פסוקה היא שחייך קודמין לחיי חברך. אלא "ואהבת לרעך כמוך" היינו שעל האדם להיות פחות 'אנוכי', ולהבין שישנם עוד אנשים עמו בעולם, וכשם שהוא רוצה להצליח, כך ירצה גם בהצלחתו של חברו.

טבע בני האדם הוא שמשום מה הם נוהגים להדר בשתי הדברות הראשונות, 'אנוכי' ו'לא יהיה לך'... הם סבורים שרק להם צריך להיות טוב, ועיניהם צרה בהצלחתו של השני. כבודם אינו נותן להם מנוח, וכל ימיהם הם חיים בחשש שהוא לא ירמס אפי' במעט חלילה... ישנם אנשים מבוגרים שעד סוף ימיהם מלאים כולם בצער ומכאובים על כל פגיעה כל שהיא בקצה כבודם, וכשנעשה להם דבר שאינו מתאים למעלתם המדומה - אין להם יכולת להכיל זאת, והם חשים כאילו חרב עליהם עולמם. הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. כפשוטו.

תאוות הכבוד מסמאת את עיניו של האדם וגורמת לו לכעוס על כל טיפת זלזול בכבודו המדומה. כאשר יתגבר על תאוות הכבוד - שאר כל העניינים יסתדרו לו מאיליהם, כי תאוות הכבוד גוררת אחריה כל התאוות והעוונות. אם ישכיל האדם ויחיה פחות את

וכל מה שהאדם עושה לעצמו הוא עושה, יען כי כל מעשיו נובעים מכך שהוא רואה את עצמו בראש כאחד ויחיד ואפס זולתו, והיה אם רק יתבונן שעה קלה למחול על כבודו המדומה יסתתמו כל טענותיו ולא יהיה לו עוד ענין להחזיק במחלוקתו.

משום כך, גם כשראתה אשתו של און שבעלה טוען טענות שנראות כצדק וכמשפט, עזרה לה חכמתה לזהות שברגע שתעורר את ליבו שלא ייצא לו רווח אישי מהעניין - הוא יפסיק לשים את עצמו במרכז וממילא תצא כל רוחו מהמחלוקת, בלי שיהיה לו שום ענין להמשיך בה הלאה, בהיות שלא יצא לו מזה כבוד. ולעומת זאת אשתו של קרח, הפליגה בטיפשותה עד כדי כך שהיא מעצמה עוררה בו רגשות של כבוד ומחשבה עצמית, שרק הוא ראוי לכתר המלוכה ואין מישהו אחר שזכאי לקחתו לעצמו, עד שרגשות אלו התפתחו למימדים עצומים של מריבה.

ובאמת אפשר לראות שכאשר אנשים רבים ביניהם מריבה בעלמא אפשר עוד לנסות להפריד ביניהם ולהפסיק את המחלוקת, אבל כאשר המחלוקת היא כאילו 'לשם שמים' הרי סופה להתקיים ואין שום סיכוי שאחד מן הצדדים יפרוש, ואף כי לעיתים האדם שב וניחם על עוונותיו - לא מצינו מעולם אדם ששב בתשובה על מעשיו הטובים... אך האמת צריכה להתוודע ולהתגלות שהכל הבל ורעות רוח, **כל המחלוקות והמריבות נובעות מכך שהאדם חי את עצמו ואת מקומו והוא מרגיש בתוך ה'מפלגה' שלו**, וכאשר הוא רואה רק את עצמו ולא מעיף מבט קל על סביבתו - מי הוא שיוכל לעצור בעדו.

מה שמוטל על האדם הוא פשוט לשבת ולחשוב בשכל ישר, אני הוא לא האיש היחיד בעולם, ישנם מלבדי עוד אנשים רבים וטובים שזכאים בדיוק כמוני לכל מה שאני זכאי לו, ואם כן מה לי כי אלין על פלוני ועל אלמוני, אני בשלי והם בשלהם, ורק בדרך זאת יוכל האדם לשכון בטח בחיים של שלווה ושמחה בלי כעס צער ומכאובים.

והנה שפתי אותו גוי ערל ברור מילולו, על אף שודאי לא היתה כוונתו בתורת ברכה אלא בתורת חכמה בגויים, משום **שמי שלא דורש את כבוד עצמו בכל עת ובכל שעה, כל חייו רגועים ושלווים הרבה יותר בלי צער ויסורים של מה אמרו ומה חשבו**, תמיד טוב לו עם עצמו והוא מרוצה במה שיש לו, הוא לא מרגיש שכולו נרמס כאשר אי מי כביכול פגע בכבודו ואין לו צורך בכבוד חיצוני בכדי להוכיח שהוא בעל זכות הקיום עלי אדמות.

וכך היה מרן הגרא"מ שך רגיל לומר בפני אנשים, **"תפסיקו להסתובב כל היום עם קפידות"**. אדם שחושב כל היום רק על מה שעשו לו ומה שאמרו לו - הורס לעצמו את חייו בידיים, הן מה יתן לך ומה יוסיף לך, כבודך האמיתי לא נפגע בכי הוא זה גם אם איזה מאן דהוא לא זוכה לראותך כנזר הבריאה.

המחלוקת נובעת מתאוות הכבוד

בגמ' סנהדרין (ק). "חכמות נשים בנתה ביתה - זו אשתו של און בן פלת, ואיוולת בידה תהרסנה - זו אשתו של קרח", ומדוע, כיון ש"און בן פלת אשתו הצילתו" שאמרה לו שלא ירוויח דבר מהמחלוקת כי בין כך לא יהיה הראש. ואילו אשת קורח היתה בה טיפשות גדולה, שאמרה לקורח שמה עושה הכל לעצמו וכו'. ולכאוי יש להתבונן איזו טיפשות מיוחדת יש באמירתה של אשת קורח, הן בפשטות היתה זו רק הסתה בעלמא כביכול משה עושה הכל לעצמו ומזלזל בכבודם של קרח ושאר אנשי השבט, ולאידך גיסא יש להבין מה היתה החכמה הגדולה בדבריה של אשת און בן פלת, והלא לכאוי אמרה דבר פשוט מאין כמותו - שבעלה לא ירוויח כלום מן המחלוקת, ובכל מקרה לא יזכה להיות הראש.

אך המוכרח בזה הוא שאכן חכמה גדולה יש כאן ומאידך טיפשות גדולה, שכן פעמים רבות רואים אנשים ניצים ביניהם במחלוקת שהיא כביכול לשם שמיים, כאשר כל אחד עומד בעמדתו ויש לו טענות מטענות שונות שנראות לכאוי כצודקות ונכונות, אולם רק החכם באמת יוכל לשים את ליבו שאין כאן לא חכמה ולא תורה,

בענייני השעה והזמן

"שיחת הילדים"

"הוא לא שומר תו"מ". הרי אדם שאינו בן תורה לא ראי אפי' לזלזול, למה הוא בכלל נחשב אצלנו משהו. למה אם יכנס אברך לבית המדרש שיושב ולומד 14 שעות ביום - לא נרגיש הערכה עצומה כלפינו?

לצערנו גם בני התורה פוזלים לפעמים לעולם שבחוץ, לא מניחים עצמם לגמרי באוהלה של תורה, עד שהתקשורת וכל העולם החיצון והשקרי מבלבלים אותם ומטפטים להם למח ערכים מזויפים, של טפל מול עיקר. לעשות מהכלום הכל. לעשות מהחושך אור ומהאור חושך. עד שאף הבן תורה לפעמים יכול לטעות ולחשוב כאילו יש פה איזה משהו.

צריך להתבונן ולחשוב, מהם הדברים האמיתיים שיש להם ערך, לייצב את 'סולם הערכים' שלנו. כל אחד צריך לבדוק בעצמו, האם באמת תהיה לו התרגשות כאשר יכנס תלמיד חכם או צדיק לבית המדרש, לכה"פ כמו ההתרגשות שתהיה לו אם יכנס איש שוגה ופתי שמשום מה נגזרה הגזירה ויצא שמו בכל הארץ...

זכורני כשהיתה בזמנו בישיבת פוניבז' אוירה סוחפת סביב היציאה לפעילות של ה'פעילים' ביד לאחים להציל את העם שבשדות, מרן הגר"ש רובובסקי התייחס לכך שלא כדרכו, בתוך שיחה שמסר בישיבה ואמר: "אמנם מנקה ארובות הרי זה דבר חשוב מאד. אילולי שהיה ממלא את תפקידו היתה הארובה נשארת מלוכלכת ולא היה שייך להסיק את הבית. אבל בסופו של דבר, המנקה יוצא מלוכלך וכולו נהיה שחור מפחם..."

יתכן שישנם עוד דברים חשובים ונצרכים חוץ מהתורה, אבל כל דבר שאינו התורה בעצמותה - 'מלכלך' את האדם ולא מותיר אותו בעולם העליון שהיה יכול להיות בו. כי התורה היא הדבר היחיד שמזהוה את מרכז החיים, וכל דבר חוץ ממנה הוא טפל ומשני.

המשנה לק' אומרת שאחד מהדברים שמוציאים את האדם מן העולם זו שיחת הילדים. מה זה שיחת הילדים. אדם יכול לעסוק כל חייו בעניינים שעומדים ברומו של עולם, הוא לומד כמו שצריך, מתפלל טוב, אבל הכל זה בבחינת "שיחת הילדים". משום שכל הראש שלו שקוע בשטויות ובדברי הבל, זוהי שיחת הילדים.

מדי פעם אני מתפלל לשמוע, שישנם דברים שמעסיקים בני תורה, ואינני מצליח להבין למה זה מונח לנו בראש. ניגש אלי לאחרונה איזה יהודי יר"ש אך פשוט, הוא אמר לי: "נו, מה לעשות, עם ישראל הולך לבחירות". אמרתי לו: עם ישראל הולך לבחירות? עם ישראל הולך לפלגין. עם ישראל שקוע בסוגיא דפלגין. הרי מי שזה מה שמונח לו בראש, לעולם לא יצליח להכניס אליו גם את התורה, זה לא הולך ביחד.

גם שמעתי, שיש "זעזוע". ממה מזועזעים, מה'הסתה'. יש הסתה בתקשורת נגד הציבור החרדי. מזה מזועזעים?! אני הזדעזעתי מכך שזה מזעזע. למה זה מפריע למישהו מה שהם אומרים והעניינים שמעסיקים אותם, החיים שלנו הם בעולם אחר. זה כלל לא אמור לעניין אותנו, זו שיחת ילדים.

לאחרונה הייתי באיזו חתונה, ובאמצע השמחה ניגש אלי בחור שכנראה חשב שמשעמם לי, הוא אמר לי ממש בהתרגשות: "הראש ישיבה רואה אותך, זהו הזמר החשוב פלוני". ממש נחרדתי לשמוע את זה. בחור בן תורה, שיושב ולומד, האם זה מה שמונח לו בראש, איזה זמר יותר חשוב? זוהי הדמות שמוערכת אצלו?

אבל המחלה הזו פשוטה לה בכל מקום, ולדאבונו אפשר אפילו לשמוע בחורים שמדברים בהערכה על אנשים פושעים וחטאים, הרי ניתן לדמיין מה יקרה אם לפתע יכנס לבית המדרש ראש הממשלה, הרי כולם יביטו בו בהתפעלות, יש כאלו שיאמרו בביטול

לע"נ אברהם ב"ר דוד יהושע

לרפו"ש דוד בן שושנה גיטל

לצורך המשך הפצת הוועד אנו זקוקים לעזרת הציבור, לתרומות והנצחות ניתן לפנות ל A023137413@gmail.com או לטל' 023137413. הוועד מופץ ע"י מערכת 'קובץ גיליונות'. ייש"כ לכל העוזרים והמסייעים.